

„SVĚTSKÁ NÁDHERA VŽDY K ÚCTĚ PONOUKÁ“: PŘEPYCH PŘEMYSLOVSKÝCH DVORŮ

PETR CHARVÁT, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni

Regest:

“Worldly glamour always commands respect”: Luxuries of Přemysl-dynasty courts

This is a paper on the material culture of the earliest Přemysl-dynasty ducal courts, from the 10th to the early 12th centuries. Written sources, especially donation records from Saxon and Frankish monasteries close to Bohemian borders which benefitted from the munificence of Přemyslid dukes, reveal a surprisingly rich array of luxury articles conferred on the monks for the salvation of the donors' souls; materials like gold, silver, precious stones and valuable textiles figure in them prominently. The author believes that this makes the earliest Přemyslid courts fully compatible with elite households of our part of Early Mediaeval Europe, at least in relation to the quality of their material culture.

Poznatky, které nedávno zpřístupnila publikace rozsáhlého výzkumu přemyslovského sídla na Staré Boleslavi (*Boháčová 2003*), opět vyvolaly úvahy o konkrétní podobě životní úrovně zakladatelů českého státu. Na bazální informační úroveň oproštěný stav archeologických dat, které toto prostředí vykreslují, nutně působí na „spotřebitele“ těchto údajů prizmatem optického klamu, v jehož důsledku vidíme pouze holou kostru základních časoprostorových souřadnic našeho pramenného souboru. Abychom ovšem plnohodnotně vnímali prostředí, v němž se odehrávaly nejstarší dějiny českého státu, musíme tyto údaje zasadit do prostředí, v němž z dochovaných půdorysů vyrostou budovy, jejich místnosti obrostou zdi, holé zdi, podlahy a stropy se pokryjí interiérovým vybavením a svět nejstarších Přemyslovců tak před námi povstane v celé své barevnosti, přepychu a působivosti.

V tomto příspěvku věnuji pozornost jen některým údajům, jež jsou náhodně a nesoustavně zachyceny písemnými prameny. Nicméně i ony nám dávají nahlédnout do luxusu komnat našich nejstarších vládců a pomohou tak načrtnout alespoň matné obrysy přemyslovského pokladu, blyštícího se ve tmě století.

Nejprve si musíme položit otázku, zda se dodnes dochovaly přepychové interiérové doplňky, které mohli příslušníci naší nejstarší elity vidět na vlastní oči a které je mohly vybídnout k opatření podobných luxusních předmětů. Písemné prameny zachovaly jen omezené množství informací. Víme například, že v šedesátých či sedmdesátých letech 10. století císař Ota I. daroval magdeburské katedrále *antependium* sestávající ze čtyř slonovinových destiček opatřených vyře-

závanou prolamovanou výzdobou a vykládaných zlatem. Tento skvost se postupem času poškodil a byl z místa svého původního umístění sejmut snad po roce 995. Následně došlo k jeho rozdělení a za arcibiskupa Engilharda (1052–1063) byly z něj vyňaté destičky osazeny do vazby rukopisu známého jako *Codex Wittekindeus*, sepsaného ve fuldském klášteře někdy mezi lety 970 a 980. Vazbu rukopisu tehdy z arcibiskupovy iniciativy ozdobily i reliéfy zobrazující sv. Jana, Dionýsia, Pavla, Petra, Kiliána, Blažeje, Mořice a Pannu Marii. Kodex se nyní nachází v Berlíně (*Sporbeck – von Euw 1991*, čís. 16, 74).¹ Bylo by velmi zvláštní, kdyby mladý Slavníkovec Vojtěch, který se nepochybně během svých studií v Magdeburgu často zúčastňoval církevních obřadů v uvedené katedrále, nespátřil na vlastní oči výše popsané umělecké dílo.

Jiný podobný případ nás zavede do dnes nizozemského Utrechtu. Tamní katedrála sv. Martina byla přestavěna za biskupa Adalbolda II. (1012–1027) a vysvěcena roku 1023. Adalboldův nástupce, biskup Berno (1027–1054), ctitel sv. Martina, daroval velehrámu nádherný oltář zhotovený z 83,5 marek zlata. K témuž oltáři věnoval pak dvě kasule k velikonoční bohoslužbě, jednu barvy bílé a druhou barvy zelené, dále dva pláště, tři dalmatiky, sedm *subtilií* s manipuly, a dva ručníky.² V témže roce, kdy přijal biskupský úřad, obdaril svatostánek též dvěma soukennými *dorsalii*. U tohoto příkladu mecenášské velkomyslnosti můžeme předpokládat, že ho obdivoval český kníže Jaromír, který byl v letech 1012–1033 v Utrechtu konfinován (*Bláhová – Frolík – Profantová 2008*, 357). Lze přitom předpokládat, že kníže svatomartinskou katedrálu nejspíše navštěvoval

¹ Berlin, Deutsche Staatsbibliothek Stiftung Preussischer Kulturbesitz, Ms. Theol. Lat. fol. 1.

² *Facisterculus*, viz překlad in <http://ducange.enc.sorbonne.fr/FACITERGIUM>, citováno dne 29. 10. 2010.

a při účasti na bohoslužbách velmi pravděpodobně obdivoval nádheru zlaté oltářní archy i přepych kostelních rouch (*Bischoff 1967*, 151, řádky 1–8).³

Nejstarší doklad přítomnosti luxusních artefaktů v „úředním“ prostředí raného českého státu představuje dnes kalich připisovaný tradicí svatému Vojtěchu. Jde o nízkou válcovitou nádobku, řezanou z achátu a v mladších dobách zasazenou do zlaté objímky. Podle znaleckého úsudku jde o práci 10. století, provedenou v byzantském slohu. Než se předmět stal součástí liturgického mobiliáře, mohl sloužit i jako luxusní doplněk profánního charakteru. Skvost je dnes uložen v pokladu katedrály v polském Hnězdně. Nelze sice vyloučit, že jej s osobou zemského patrona Polska, Čech a Uher spojila až pozdější tradice, avšak předmět mohl stejně tak být součástí oficiálního daru přivezeného císařem Otou III. do Hnězdn na schůzku s Boleslavem Chrabrým roku 1000 (*Kóčka-Krenz 2000*).

Výskyt takovýchto nádob, označovaných jako *calices onichini* či *vasa onichina*, zaznamenáváme v celé řadě raně středověkých chrámových pokladů latinské Evropy, a to již od 10. století.⁴ Pokud se lze domýšlet, zdá se, že se buď skutečně jedná o díla umělců byzantských, nebo možná též o starožitnosti z antického období. V raném středověku se achát a jemu příbuzné druhy nerostů dovážely z Indie (*Inizan 1995*, 23); avšak křesťané si jej nijak zvlášť necenili (*Merten 2009*, 137).

Podrobnějších informací se nám však dostává až teprve na konci 11. a počátku 12. století se záznamy dvou řeholních ústavů v blízkém pohraničí Čech, totiž franského Zwiefalten a saského Pegau.

Benediktinský dům v Pegau byl vysvěcen v roce 1096 (*Annales Pegavienses*, viz *AP 1859*, 245, řádky 23–25) a této slavnostní příležitosti se zúčastnila choť zakladatele kláštera Viprechta z Grojče, Judita, dcera českého panovníka Vratislava II.⁵ Klášterní kronikář popisuje slavnostní úbor, do kterého se při této příležitosti oděla, jako zlatou korunu posázenou drahokamy, plášť se zlatým třepením

a spodní roucho, oboje protkávané zlatem (*AP 1859*, 245, řádky 27–31).⁶ I v průběhu dalších slavností konajících se po pět následujících dní se paní Judita objevovala s jinými odznaky svého postavení, které posléze věnovala klášteru. Navíc přispěla k výzdobě čtecího pultu darem plasticky zdobených šachových figur z křišťálu a slonoviny (*AP 1859*, 246, řádky 1–5).⁷ Skvostný plášť paní Judity byl následně zmíněn i ve výčtu darů Viprechta II. z Grojče klášteru v Pegau v roce 1109 (*Bischoff 1967*, 140, řádky 3–7).⁸ Krom toho věnovala česká princezna ještě za svého života klášteru kasuli zelené barvy se zlatým třepením (*Bischoff 1967*, 140, řádky 15–17).⁹ Můžeme se rovněž domnívat, že některé z Viprechtových darů z roku 1109 pocházejí nejspíše také z přemyslovského majetku, ač úplná jistota chybí. Hovoří se o třech převelkých křížích ozdobených elektrem (slitina zlata a stříbra), drahokamy a zlatem na stříbrných podstavcích, o dvou svícnech zdobených „řeckým dílem“ a dále o stříbrné konvici hodící se jako kropenka a o různých textiliích (*AP 1859*, 249, řádky 17–22).¹⁰

Knihla řeholníka Bertholda (Bertholdi Liber, viz *BL 1852*) o stavbě zwiefaltenského kláštera velmi zevrubně informuje o přepychových předmětech, které klášter obdržel jako dary, a rovněž o mecenáších kláštera a jejich dárcích. Šťastnou shodou okolností se mezi dobrodyncy Zwielfalten vyznamenaly tři urozené sestry z franského rodu hrabat z Bergu, které se provdaly za Boleslava Křivoústého, krále polského (Salome), Otou II. Olomouckého (Žofie) a Vladislava I., knížete českého (Richenza).¹¹

Lze se důvodně domnívat, že všechny tři dámy, které vyrostly v jednom otcovském domě, zavedly poté, co dospěly a uzavřely sňatky, ve svých nových domácnostech stejný životní standard, na jaký byly zvyklé od dětství. Doklady o jejich mecenátu nám tak poskytují vzácný vhled i do vybavení pražského i olomouckého přemyslovského dvora.

Čím tedy ony dámy z nejlepší společnosti zwiefaltenský řeholní ústav obdařily? Na prvním místě zaujme liturgický

³ *Dominus Bernoldus ... episcopus ... sui specialis patronis sancti Martini aureum altare iussit fieri ex octoginta marcis et tribus et dimidio marcis auri. Dedit etiam ad item altare paschalem casulam unam albi coloris et unam viridem, cappas ii, dalmaticas iii, subtilia vii cum manipulis, facisterculus ii; in uno quoque anno ex quo episcopatus dignitatem est adeptus dorsalia ii de pallio.*

⁴ Biskupství **Bamberg**, před r. 1127: *vasa onichina vii, ex hiis tria auro ornata* (*Bischoff 1967*, ř. 17–19, na str. 18); klášter **Gandersheim** u Braunschweigu, počátek 12. století: *calices...unus onichinus cum patena* (*Bischoff 1967*, s. 35); klášter **Limburg an der Hardt**, před r. 1065: *Ein Kelch aus einem Edelgestein, Onichinus geheissen* (*Bischoff 1967*, s. 49); arcibiskupství **Mohuč**, před r. 1253: *Erant... et acerre undecim, inter quos una erat de lapide integro onichino concavo, habens similitudinem vermis horribilis, scilicet ut buffonis; concavitas eius patebat in dorso, ubi et circulus argenteus cum literis Grecis ambiebat* (*Bischoff 1967*, s. 53); kapitula kanovnic **Meschede** ve Vestfálsku, před r. 1025: *ampullas iii, unam onichinam, ii cristallinas* (*Bischoff 1967*, s. 62); klášter **Prüm** u Trevíru, před r. 1003: *Urcei tres... alius ex onichino totus absque aquamanili* (*Bischoff 1967*, s. 82); arcibiskupství **Špýr**, před r. 1051: *Calix cum patena de onichino* (*Bischoff 1967*, s. 89); klášter sv. **Eucharie** v Trevíru, před r. 1150: *Calix unus onichinus auro ornatus cum patena auro purissimo, lapidibus et gemmis decenter ornata* (*Bischoff 1967*, s. 97); klášter **Sankt Gallen**, dar biskupa Adalberta z Augsburgu (887–909): *calicemque onichinum auro et gemmis eleganter paratum cum patena aurea nihilominus gemmata altario imposuit* (*Bischoff 1967*, s. 121).

⁵ K této dámě viz *Bláhová – Frolík – Profantová 2008*, s. 457 ad.

⁶ ... *coronata et auro textis induviis regaliter adornata processit. Coronam auro gemmisque insignitam, et cicladem auro textam instar dalmaticae et preciosissimi operis, quam sub mantello ferebat etiam, auro texto, haec duo insignia ipsa die super altare Deo sanctoque Iacobo dicavit.*

⁷ ... *domna Iuditha comitissa totidem diebus (5) singulis mutatoriorum insignibus aequaliter redimitis ... adornata processit ... Dedit preterea ad ornatum pulpiti lapides scachorum crystallinos et eburneos sculpturis insignes.*

⁸ ... *mantellum eius (i. e. Viprechtovy choti, dcery Vratislava II.) preciosissimum integritem et artificiose satis auro textum, ex quo kasula optima facta est, non tamen ad magnitudinem eius, utpote in varias partes tum utiliter tum inutiliter mutilati, cuius etiam aurifrisium in alteram cappam pergrande transpositum constat.*

⁹ *Preter ista domina Iuditha cum adhuc viveret, kasulam viridis coloris cum aurifrisio huic ecclesiae dederat.*

¹⁰ *Addidit huic etiam scrinium permagnum, et ad superlativum tam auro quam gemmis et electro decoratum; preterea tres pergrandes cruces, etiam electro, gemmis et auro insignes, et earum bases argenteas; insuper urceolum argenteum ad aquam benedictionem congruum. Preter hec duo candelabra Greco opere fusilique decora, et optimam investituram principalis altaris quam ex eius suppellectili fuisse tradunt, et velamen optimum quod analogio summis in festis superponitur, in quo evangelium recitari solet.*

¹¹ *BL 1852*, s. 103, řádek 28 ad.: *Horum scilicet predictorum comitum sorores fuerunt Richenza ductrix Bohemiae, Sophia ... Moraviae, Salome ... Bolonie.* K tomu *Bláhová – Frolík – Profantová 2008*, dle rejstříku.

mobiliář, který bychom v profánním vlastnictví neočekávali: kříž vážící přes čtyři marky zlata, stříbrný a pozlacený kalich,¹² biskupská mitra se stuhami (v ceně?) přes čtyři marky,¹³ žaltář psaný zlatem,¹⁴ což vše věnovala polská vládkyně Salome.

Celkem logicky jsou zaznamenány dary luxusních textilií: černý plášť s vetkanými podobami bílých býků, který věnoval Boleslav Křivoústý.¹⁵ Jeho choť Salome byla vůči klášteru velmi štědrá, neboť mu dále darovala zlatou štolu a dvě hedvábné alby, vévodkynin červený plášť zdobený zlatými třásněmi a další plášť ke zhotovení kasule, zcela vyšívaný zlatem a lemovaný velkou obrubou se zlatými třásněmi, naspodu s červeným okrajem a podle zvyku onoho národa (Poláků, pozn. P. CH.) pokrytého zlatými hvězdami, dále kasuli se zlatými třásněmi,¹⁶ štolu zdobenou zlatem s pláštíkem,¹⁷ opasek a dalmatiku vyšívanou zlatem,¹⁸ černé *subtile* vyšívané zlatem a pláštík rovněž vyšívaný zlatem,¹⁹ a tři pláště a další dary.²⁰ Český kníže Vladislav I. přispěl dvacet kusy svrchních oděvů z hedvábí²¹ a olomoucká kněžna Žofie bílou dalmatikou a dvanácti kusy svrchních oděvů.²² Sem náleží také dar sametového pláště šedé barvy a dvou svrchních oděvů od Wizimana, zwiefaltenského mnicha a opata kladrubského.²³

Zájemce o středověk zaujmou údaje o nástěnných, respektive interiérových textiliích, za nimiž tušíme čalouny a závěsné vyšívačské práce, které v našem prostředí nejspíše představovaly ekvivalent proslulého čalounu z Bayeux. Tak polská královna Salome věnovala tři *dorsalia*, jedno

obšité hedvábným lemem, druhé pokryté obrazy bílých lvů a další červené pokryté bílými listy,²⁴ další hedvábné *dorsale*,²⁵ a konečně *dorsale* a čaloun (*tapete*) tak velké, že je sotva uvezli dva koně.²⁶ Sem náleží i mnohokrát citovaná zmínka týkající se obdaření zwiefaltenského kláštera vlněným *dorsale* s vyobrazením majestátu a Karla Velikého od „slovanské ženy z Čech“ Čestibrany.²⁷

Další kategorii zbožných darů, osvětlující provoz ve středověkých vznešených domácnostech naší části Evropy, představovaly přepychové stolní servisy. Od polské vládkyně Salome obdržel klášter stříbrnou konvici vážící čtyři marky²⁸ a další pozlacenou stříbrnou konvici o váze téměř šest marek.²⁹ Český kníže Vladislav věnoval stříbrnou misku vážící sedm marek.³⁰

Luxusní interiérové doplňky mezi dary polské vládkyně Salome zastupují slonovinová schránka vykládaná zlatem,³¹ další slonovinová schránka³² a „překrásný křišťál“.³³ Olomoucká kněžna Žofie přispěla rovněž slonovinovou schránkou.³⁴ Mezi dalšími olomouckými dary překvapí vlajka, zcela zjevně emblém kněžnina společenského postavení.³⁵ Klášterní bratři se ovšem nezřikali ani darů na hotovosti, které získali od polské Salome, sta liber stříbra³⁶ a dvou uncí zlata.³⁷ Šest marek stříbra a další (částky?) sem odevzdala i olomoucká Žofie.³⁸ Přijímali s povděkem i dary živého a ryze užitného inventáře: polská Salome na ně vzpomněla třemi koňmi³⁹ či dokonce dvěma kůžemi,⁴⁰ a dalšími předměty.⁴¹

Ponechme v tomto případě zcela stranou údaje o darech

¹² BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *crucem auream plus quam quattuor marcas auri pondus habentem, calicem argenteum deauratum.*

¹³ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *mitram episcopi cum chirotheis insuper quattuor marcas.*

¹⁴ BL 1852, s. 104, řádky 20–23: ... *unum psalterium magnum auro conscriptum.*

¹⁵ BL 1852, s. 103, řádky 42–44: *Boleslaus dux Bolonie* (Křivoústý, pozn. P. CH.) *cappam nigram albos boves habentem intextos misit.*

¹⁶ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *unam casulam cum aurifrisio decoratam.*

¹⁷ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: *Stolam auro decoratam cum fanone.*

¹⁸ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *unum perpendicularum vel cingulum, unam dalmaticam auro per totum contextam.*

¹⁹ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *unum subtile nigrum auro insignitum, unam mappulam vel fanonem auro contextum...*

²⁰ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *et tria pallia cum aliis munusculis.*

²¹ BL 1852, s. 104, řádky 33–36: *Vlatizlaus ... dux Bohemiae, cum uxore sua Richinza ... viginti pallia ex serico facta dedit.*

²² BL 1852, s. 104, řádek 37 ad.: ... *dalmaticam albam, duodecim pallia.*

²³ BL 1852, s. 104, řádky 38–41: *Cappam crocei coloris illius preciosi genesis, quod vulgo samat appellatur a Teutonicis, Wizimannus noster monachus, abbas monasterii Gladrubensis, cum aliis duobus palliis dedit nobis.*

²⁴ BL 1852, s. 103, řádek 45 ad.; BL 1852, s. 104, řádek 1–4: *Salome uxor eius* (totiž Boleslava Křivoústého, pozn. P. CH.) *stolam auream, duas albas ex sericis factas, ..., mantellum suum rubeum ad cappam aurifrisio decoratum, alium etiam mantellum ad casulam totum auro intextum, magno aurifrisio circumdatum, inferius limbum rubem habentem, secundum morem gentis illius auro instellatum. Tria dorsalia, unum serico lembo circumdatum, unum albis leonibus plenum, unum rubem, albis foliis plenum. K termínu dorsale srv. soupis majetku benediktinského kláštera v bavorském Prüfeningu z r. 1165: *Ambitus ecclesiae ornatur velis, dorsalibus, tapetiis* (Bischoff 1967, 79).*

²⁵ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: *Unum dorsale ex sericis contextum.*

²⁶ BL 1852, s. 104, řádky 20–23: ... *unum dorsale, unum tapete, quae ambo ob sui magnitudinem quoniam duo equi ad haec portanda vix possent sufficere...*

²⁷ BL 1852, s. 104, řádky 38–41: *Seztibrana quaedam mulier Sclava ex Bohemia inter alia dorsale magnum ex lana contextum, maiestate et Caroli imagine insignitum, huc misit reginae coelorum.*

²⁸ BL 1852, s. 103, řádek 45 ad.: ... *urceum argenteum quattuor marcas appendentem misit.*

²⁹ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *urceum argenteum deauratum, pene sex marcas appendentem.*

³⁰ BL 1852, s. 104, řádky 33–36: ... *insuper scutellam argenteam septem marcas appendentem abbati Oudalrico dedit.*

³¹ BL 1852, s. 104, řádky 1–4: ... *scrinium eburneum auro insignitum.*

³² BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *unum scrinium eburneum.*

³³ BL 1852, s. 104, s. 5–20: ... *unum cristallum pulcherrimum.* Oč přesně se tu jedná, nevíme.

³⁴ BL 1852, s. 104, řádek 37 ad.: ... *capsam eburneam.*

³⁵ BL 1852, s. 104, řádek 37 ad.: *Sophia ductrix Moraviae ... dedit unum vexillum.*

³⁶ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *centum libras argenti.*

³⁷ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *duas auri uncias.*

³⁸ BL 1852, s. 104, řádek 37 ad.: ... *sex marcas argenti aliaque perpluram.*

³⁹ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *tres equos.*

⁴⁰ BL 1852, s. 104, řádky 5–20: ... *duas pelles.*

⁴¹ Nedovedu vyložit *1 canam alteram migalinam* (BL 1852, s. 104, řádky 5–20).

pražského biskupa Meinharda zwiefaltenskému klášteru, neboť se v tomto textu zabýváme pouze výbavou domů příslušníků a příslušnic nejvyšší laické společnosti.⁴²

Je tedy zřejmé, že při rekonstrukci života na přemyslovských dvorech nevystačíme s jednoduchou představou o prostých a dobrotivých vládciích oděných do folklórně střížených krojů. Přemyslovská knížata si počínala jako plnohodnotní vládci středověké Evropy, včetně shromažďování pokladů a cenností, o nichž si dnes sotva dovedeme učinit představu. Lesk dvorského života oslňoval již před osmi sty lety.

Prameny a literatura

Prameny

- AP 1859:** Annales Pegavienses. In: Georgius H. Pertz (ed.), *Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum tomus XVI*. Hannoverae 1859, s. 232–257.
- BL 1852:** Otto Abel (ed.), Bertholdi Liber de constructione monasterii Zwivildensis. In: Georgius H. Pertz (ed.), *Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum tomus X*. Hannoverae 1852, s. 93–124.

Literatura

- BISCHOFF 1967:** Bernhard Bischoff, *Mittelalterliche Schatzverzeichnisse I. Von der Zeit Karls des Großen bis zur Mitte des 13. Jahrhunderts*. München 1967.
- BLÁHOVÁ – FROLÍK – PROFANTOVÁ 2008:** Marie Bláhová – Jan Frolík – Naďa Profantová, *Velké dějiny země Koruny české*. Sv. I (do roku 1197). Praha a Lito-myšl 2008.
- BOHÁČOVÁ 2003:** Ivana Boháčová (ed.), *Stará Bole-slav – Přemyslovský hrad v raném středověku* (edice *Medievalia archaeologica* 5). Praha 2003.
- HORNÍČKOVÁ 2010:** Kateřina Horníčková, Pražský biskup Meinhard a umělecký patronát ve 12. století. In: Milada Studničková (ed.), *Čechy jsou plné kostelů – Bohemia plena est ecclesiis. Kniha k počtĕ PhDr. Anežky Merhautové, DrSc.* Praha 2010, s. 245–249.
- INIZAN 1995:** Marie-Louise Inizan, Cornaline et agate: production et circulation de la préhistoire à nos jours. In: Françoise Tallon (ed.), *Les pierres précieuses de l'Orient ancien, des Sumériens aux Sasanides*. Paris

1995, s. 21–24.

- KÓČKA-KRENZ 2000:** Hanna Kóčka-Krenz, 19.02.13. So genannter Kelch des heiligen Adalbert. In: Alfried Wiczorek – Hans-Martin Hinz (eds.), *Europas Mitte um 1000. Katalog*. Stuttgart 2000, s. 419.
- MERTEN 2009:** Hanna Merten, Fragmente spätantiker Achatgefäße aus der Trierer Domgrabung. *Archäologisches Korrespondenzblatt*, roč. 39 (Mainz 2009), s. 135–140.
- SPORBECK – VON EUW 1991:** Gudrun Sporbeck – Anton von Euw (eds.), *Vor dem Jahr 1000. Abendländische Buchkunst zur Zeit der Kaiserin Theophanu. Eine Ausstellung des Schnütgen-Museums zum Gedenken an den 1000. Todestag der Kaiserin Theophanu am 15. Juni 991 und ihr Begräbnis in St. Pantaleon zu Köln, vom 12. April bis 16. Juni 1991 in der Cäcilienkirche*. Köln 1991.

Summary

Petr Charvát

“Worldly glamour always commands respect”: Luxuries of Přemysl-dynasty courts

This is a paper on the material culture of the earliest Přemysl-dynasty ducal courts, from the 10th to the early 12th centuries. The dearth of archaeological sources makes it advisable to turn to written sources, especially donation records from Saxon and Frankish monasteries close to Bohemian borders which benefitted from the munificence of Přemyslid dukes. These texts reveal a surprisingly rich array of luxury articles conferred on the monks for the salvation of the donors' souls. Among items given to monasteries by profane donors of Bohemia and Moravia we find references to such articles as liturgical objects (surprisingly, a bishop's mitre turns up in private possession), but also to luxury textiles, including both attire articles and interior decorations such as tapestries. Luxury tableware of precious materials, interior furnishings such as caskets of ivory and emblems of power, such as gem-studded crowns of gold or gonfanons, turn up as well. I believe that this makes the earliest Přemyslid courts fully compatible with elite households of our part of Early Mediaeval Europe, at least in relation to the quality of their material culture.

Translated by author

⁴² BL 1852, s. 104, řádky 29–33: *Item in Bohemia Meginhardus Pragensis episcopus ... cappam nigram superius et inferius aurifrisio illuminatam, a Constantinopolitano imperatore sibi in itinere Hierosolymitano donatam tradidit. In crucicula aurea cum catenula aurea, quam tradidit nobis pie memorie Meginhardus, Bohemicus episcopus, septem uncias appendentem, sanctorum reliquiis plenam, tresque stolas cum fanonibus auro contextas cum aliis donis misit...; in summitate de cruce Domini, de sepulchro Domini, de vestimento sanctae Mariae, in dextera parte s. Pancratii martyris, in sinistra de stola sancti Petri apostoli, Matthiae apostoli, Margarete virginis et martyris, in inferiori parte sancte Marie Magdalene, Nycholai episcopi et confessoris, de sepulchro sancti Leonardi confessoris*. Podrobně se jimi ostatně zabývala Kateřina Horníčková (*Horníčková 2010*).